

Степан Бандера И съдбата на Украйна

СТЕПАН БАНДЕРА И СЪДБАТА НА УКРАЙНА

Автор: Михаил Жданов

Превод: [Лиляна Мандаджиева]; Яна Загорчинова

Редактор: Яна Загорчинова

Издателство „Паритет“, 228 стр.

Украинският народ дълго и мъчително е вървял към своята самостоятелност. По пътя му е имало множество прегради: смяна на управници, войни, окупация. Властта се сменяла, вождовете също, а територията преминавала от едни ръце в други. Но идеята за независима Украинска държава не гаснела. През 1940 год. Степан Бандера става ръководител на Организацията на украинските националисти (ОУН). Тази книга разказва за неговия живот, борба и смърт.

Защо днес в Украйна, също както преди повече от половин век, все така са популярни идеите на Бандера и Шухевич? Може би причината за днешните конфликти и войни се крие в сложната история на разделените Запад-на и Източна част на Украйна? Авторът излага събитията от онези години въз основа на документални материали и разкрива причинно-следствените връзки между миналото и настоящето.

*Всички права са защитени. Никаква част от тази книга
не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма
без писменото разрешение на притежателя
на авторските права*

ISBN 978-619-153-620-7

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	5
------------	---

Вместо предисловие. История на едно предателство	9
---	---

ИСТОРИЯ НА УКРАЙНА

ОТ НАЧАЛОТО НА ХХ ВЕК

Галиция	19
---------------	----

Борба за украинските земи	30
---------------------------------	----

Украйна е поделена: малко на поляците и всичко на болшевиките	37
--	----

СТЕПАН БАНДЕРА И

УКРАИНСКИТЕ НАЦИОНАЛИСТИ

Изстрелът срещу министъра	43
---------------------------------	----

„Нахтигал“ и „Роланд“	50
-----------------------------	----

Ярослав Стецко и Андрей Шептицьки	53
---	----

Украински поздрав до Адолф Хитлер	60
---	----

Как попадат в Заксенхаузен?	67
-----------------------------------	----

Доброволци отиват в „Галичина“	76
--------------------------------------	----

Въстаническата армия (УПА)	89
----------------------------------	----

Борбата на НКВД с нелегалната ОУН	93
---	----

Гонитбата за Шухевич	99
----------------------------	----

Чекистите против „безпека“ - службата за сигурност	106
---	-----

Ликвидиране на ръководителя на службата за сигурност на ОУН	112
--	-----

ЛИКВИДИРАНЕТО НА БАНДЕРА

На лов за Бандера	117
Шоколад от Судоплатов	134
Съдбата на Западна Украйна	140
Кървав ден в Лвов	146
Несъстоялите се съюзници – в концлагер	161
Украинската въстаническа армия	169
Изстрел с газов пистолет	179

КАТИНСКИЯТ АРХИВ

Дати от живота и дейността на Степан Бандера	206
Паметници на Степан Бандера	212

ПРИЛОЖЕНИЕ

Организация на украинските националисти (ОУН) ...	215
Декалог	220
(„Десетте заповеди на украинския националист“)	
12 характерни черти на украинския националист	221

УВОД

Няколко месеца преди убийството му през пролетта на 1959 год. Степан Бандера¹ написал в труда си, посветен на тридесетгодишнината от образуването на ОУН (Организация на Украинските националисти): „През страшния кръговрат на Втората световна война, със своята позиция и борба Украйна показва, че в каквато и да е ситуация тя няма да е пасивен обект или нечия колония, и винаги ще се бори за своята независимост. Това беше показано преди всичко с борбата на два фронта – едновременно против хитлеризма и болшеvizма. Тази борба беше направлявана, насочвана и осъществявана от Организацията на Украинските Националисти. Най-силната изява в тази борба станаха действията на Украинската Въстаническа Армия по време на войната и през първите следвоенни години“.

Украинците не успяват да постигнат независимост след Първата световна война. Съседните им народи получили самостоятелност, но не и украинците. Революцията и Гражданската война навсякъде преминали като кървав хаос. Обаче Украйна като че ли пострадала повече от другите.

¹ Всички имена в текста, както и някои от наименованията на населените места, свързани със Съветския съюз, са съобразени с оригинала на руския текст, а не както звучат и се пишат на съответния национален език. – Бел. прев.

„В Украйна се е водила гражданска война както във вътрешния руски лагер (между червеноармейци и белогвардейци), така и вътре в украинския лагер (между гетмановци² и петлюровци³), – смята съвременният историк Станислав Кулчицки. Но най-жесток характер имали войните между украинските и руските войски. Към тях се отнасят руско-украинските войни от 1917-1918 и 1918-1919 год., а също и войните между деникинците⁴ и петлюровците. Тези войни не могат да се нарекат граждански“.

Разделението на Украйна на Западна и Източна винаги е имало отражение. Украйна била разделяна не само от съседите си, а и от самите украинци, които се ненавиждали.

По съветско време случващото се в Украйна се възприемало с напрежение, съмнение и опасение. Ако в Киев възнамерявали да променят обучението във висшите учебни заведения от руски на украински език, Кремъл виждал в това проява на национализъм и сепаратизъм. Веднага сменяли ръководителите на републиката и подбирали такива, които заемали „позициите на Богдан Хмелницки“, тоест пълна ориентация към Москва.

През 1969 година, когато се смятало че с бандеровците отдавна е приключено, началникът на

² Последователи на местните управници – гетманите. Бел. прев.

³ Последователи на генерал Петлюра – един от главните ръководители на националистическото движение в Украйна по време на Първата световна война. Бел. прев.

⁴ А. И. Деникин – генерал от Руската армия, изтъкнат водач на белогвардейците – антиболшевишките военни по време на Гражданската война в Русия. Бел. прев.

управлението на КГБ на Ивано-Франковска област докладвал на центъра: „Оперативната обстановка в областта се характеризира с наличието сред местното население на дълбоки корени на националистическата идеология... Разкрита и унищожена е идейно вредната и антисъветска дейност на няколко формирования с националистически характер, които се занимават с националистическа обработка на съветски граждани, размножават и разпространяват антисъветски документи“.

От Москва бил изпратен в Киев началникът на държавна сигурност със задачата да разгърне истинска борба с национализма. Той внушавал на подчинените си:

– Ние работим за Съюза, ние сме интернационалисти и в работата ни не съществува никаква Украйна. Но за каква борба с украинския буржоазен национализъм може да става дума, след като първият заместник-председател на комитета идва на работа в традиционна украинска риза с бродерия.

И през седемдесетте, и в началото на осемдесетте, до перестройката, из цяла Украйна били арестувани дисиденти, реални и мними. Разпространявала се една мрачна шега: „Когато в Москва си режат ноктите, в Киев отсичат ръце“. Привържениците на националната идея, мечтаещи за самостоятелност били хвърляни в затворите. Много от тях след перестройката стават видни дейци на културата, депутати в украинския парламент.

Прието е да се смята, че Западна Украйна е против Русия, а Източна – за. Най-вероятно това е така, за което говори и разпространението на руския език, на който в тесен домашен кръг говорят повечето жители на източните области. Но Украйна е разделена не само от политическа география. Тук като никога се усеща несъвместимият свето-

глед на различните поколения. Десетките години на самостоятелност вече са се отразили върху усещането за живота на младото поколение украинци. Младежта, израснала след разпадането на Съветския Съюз, вижда своето бъдеще в друго обществено-политическо устройство и в други геополитически структури.

Особеностите в историята на регионите на Украйна са формирали свой собствен манталитет. Всеки има своите символи на вярата, свои митове, страхове и фобии. За да разберем какво се случва сега, трябва да осъзнаем хода на събитията от близкото минало. Особено важно е да се разбере как е протекъл ускореният процес на съветизация на западните области. Няма съмнение, че случващото се в републиката през тридесетте, четиридесетте, петдесетте години и до ден днешен до голяма степен определя настроението на украинците.

ВМЕСТО ПРЕДИСЛОВИЕ

История на едно предателство

В огромните територии, завладени от Третия райх – от френския Бретан до съветския Кавказ – нацистите навсякъде разчитат на местното население. И навсякъде се намират предатели и помагачи. Съседите издават антифашистите, нелегалните, евреите, участниците в съпротивата, предават ги на немците, охраняват арестуваните, участват в разстрелите, копят гробовете за убитите, изобщо изпълняват цялата мръсна работа.

Без тези многобройни помощници на нацистите може би стотици хора, ако не и милиони, щяха да останат живи. На един немец от окупационната администрация се падат десет местни помощника. Само в концлагера Собибор, в който работи Иван Демянюк, на есесовците помагат сто и двацет украински надзиратели.

Въпросът за предателите и помагачите и по-точно за мащабите на помагачеството обаче не е толкова елементарен. Нима унищожаването на милиони хора в окупираните от немците територии не е най-голямата низост в моралното падение не само на Германия, а и на цяла Европа?

Концлагерът Собибор започва да функционира в средата на май 1942 година. В него загиват сто и седемдесет хиляди евреи. Трийсет и четири хиляди от тях са депортирани от Холандия. Някои ешелони са били ликвидирани веднага. Обикновено, когато ешелонът с холандски евреи пристигнал в лагера, някой есесовец произнасял пред тях реч. Извинявал се за неудобството по време на пътуването и им обяснявал, че по хигиенни съображения

новопристигналите трябва да минат през банята, а след това ще им възложат работа.

Собибор се превръща във фабрика на смъртта. Тук не се прилага обичайната селекция на полезни и безполезни. Всички, които пристигат в Собибор, са обречени. Понякога между пристигането на поредния ешелон с хора до ликвидирането им има само няколко часа.

Затворниците се събличат, а вещите им заминават в интендантската служба на СС. Стрижат жените и отрязаните коси потеглят към фабрика до Нюрнберг, където се произвежда филц за зимни униформи на войниците от Вермахта и за меки подложки за обувките на подводничарите.

Днес от Собибор не е останало нищо. Немските власти в яростта си закриват концлагера след въстанието през есента на 1943 година, когато затворниците в него убиват дванайсет есесовци от охраната. Империята СС се опитва по този начин да заличи своя позор: измъчените, гладни и без оръжие затворници надмогват своите тъмничари.

След войната концлагерите стават ужасяващи музеи за престъпленията на Третия райх. Със Собибор обаче поляците не знаят как да постъпят, защото там украинци убивали затворниците. А това е нещо, за което по онова време не бивало да се говори, тъй като тогава Украйна е част от Съветския съюз.

Малцината оцелели разказват, че са се страхували повече от украинските пазачи, отколкото от немците. В лагера е имало трийсет есесовци, които са действали съобразно инструкциите, докато украинците са вършели всичко с ентузиазъм. Не немците, а украинските надзиратели разстрелвали тези, които се опитвали да избягат от лагера. Те ликвидирали слабите и старите още с пристигане-

то им в Собибор. Тикали с щикове хората в газовите камери.

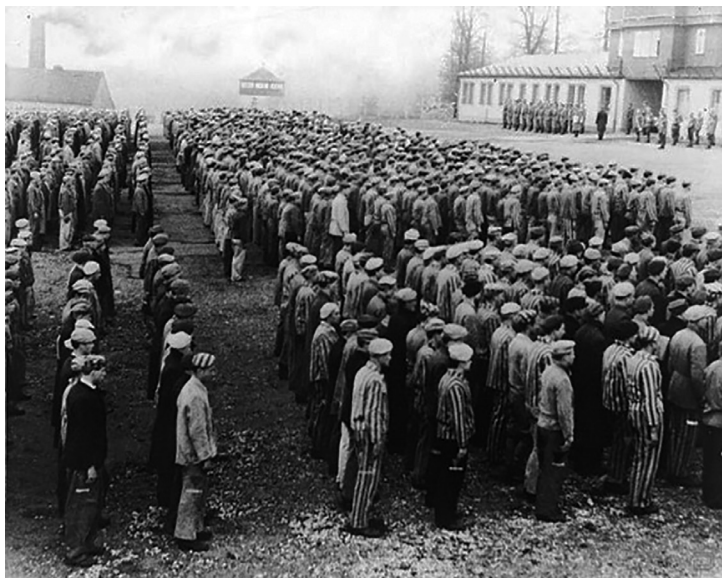
Взимали украинци за надзиратели, защото немците не достигали. На мащабно съвещание в концлагера Аушвиц (Освиенцим) комендантите на лагерите поставили въпроса да се увеличи щатът на надзирателите

На 14 октомври 1943 година в Собибор избухва бунт. Организиран го евреи военнопленници, бивши войници от Червената армия. Подготвят бунта две седмици. Няма оръжие. Разчитат обаче на алчността на надзирателите. Задачата е да ги ликвидират един по един. И планът се оказва добър.

Лагерниците убиват дванайсет есесовци и още повече украински надзиратели. Правят дупка в бодливата тел, но часовоят на вишката забелязва бягството и открива огън. Тогава всички се мятат върху оградата и се опитват да се изкатерят по нея. И тя рухва.

Първите бегълци от Собибор се взривяват върху мините, с които е заобиколен лагерът. Но все пак триста души успяват да се измъкнат. От тях само петдесетина доживяват до края на войната. Бегълците просто няма къде да се дият. Няма къде да се скрият. Полските селяни ги издават на немците или сами ги убиват.

В този ден късметът е с Иван Демянюк и той остава жив. Когато в Собибор избухва въстанието, той е в немския учебно-тренировъчен център в Травники. После го изпращат в сравнително малкия концлагер във Флосенбург до старата граница между Бавария и Бохемия. Затворниците във Флосенбург работят в каменоломна, а някои – в завода на известния авиоконструктор Вилхелм Месершмит, където се произвеждат задкрилки за най-успешния немски изстребител Месершмит-109. Най-

Полски военнопленници, строени пред нацистки офицери в концлагера Бухенвалд, Германия. По време на Втората световна война германците създават около 14 000 концлагера. 1942 година.

висококвалифицираните затворници пък се трудят в института, който разработва насочващи системи за ракетите Фау-1. Флосенбург не е лагер на смъртта, той е за по-специални затворници: в него държат канцлера на Австрия Курт фон Шушниг с жена му и малката му дъщеря, принц Албрехт Баварски със семейството му, но и в този лагер все пак се разделят с живота си трийсет хиляди затворника.

След края на войната Иван Демянюк попада в лагер за т. нар. разселени лица – за съветски военнопленници и за хора, изведени насила на работа в Германия, които обаче по най-различни причини нямат желание да се върнат в родината си. Издир-

ват укриващите се нацистки военни престъпници именно в такива лагери, но никой не се интересува от такава дребна риба като Иван Демянюк.

В лагера той среща бъдещата си съпруга и скоро го напуска. Започва работа за американската армия. През 1952 година заедно с жена си и дъщеря си получава право да емигрира в Съединените щати. Естествено, той скрива факта, че е бил надзирател в концлагер. Заселва се в Кливланд и започва работа в един от автомобилните заводи на Форд. Променя името си от Иван на Джон, раждат му се още две деца и като всеки благопристоен гражданин и той получава американски паспорт.

Иван Демянюк е роден на 3 април 1920 година във Виницка област в Украйна и е учил в училище четири класа. Служил е в Червената армия. През 1942 година е пленен в Крим. Тогава окупационната администрация търси и намира помощници сред военнопленниците, най-вече сред украинците. Към тях отношението е по-добро, отколкото към руснаците, защото ги считат за естествени съюзници във войната срещу Москва.

В „Отчет на тайната военна полиция, действаща в тила на група армии „Юг“, за 25 април 1942 година“ пише следното: „Големите си успехи в борбата с партизаните и парашутистите-десантчици в значителна степен дължим на доброволното и ефективно сътрудничество на украинското население и украинските спомагателни подразделения. (...) Украинската спомагателна полиция по своя инициатива се нагърби със задачата да преследва и унищожава партизаните. Забелязва се участие в охранителни мероприятия и наказателни операции и тогава, когато това не се възнаграждава с пари или с продукти“.

Пленниците нямат особено голям избор: или

Иван Демянюк

Иван Демянюк по време на процеса.

трябва да служат на немците, или да издъхнат от глад. Само че може да се служи по различен начин: най-често те работят или като кочияши, или като механици. Но пазачи в концлагер стават само доброволно и само онези, които искат това.

Доброволците подписват документ, че не са били членове на комунистическата партия и че във вените им не тече еврейска кръв. След това заминават за учебния център Травники в полския град Люблин, който се намира в историческия регион Малополша.